

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра програмування комп'ютерних систем та мереж

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
АРХІТЕКТУРА КОМП'ЮТЕРІВ

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № ____ від _____ 2020 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація.....	3
2. Анотація до дисципліни.....	3
3. Мета і завдання дисципліни	3
4. Формат дисципліни	3
5. Результати навчання.....	4
6. Обсяг дисципліни	5
7. Ознаки дисципліни.....	5
8. Пререквізити	6
9. Технічне і програмне забезпечення / обладнання.....	6
10. Політика дисципліни.....	6
11. Навчально - методична карта дисципліни.....	7
12. Система оцінювання та вимоги	11
13. Рекомендована література	14

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	АРХІТЕКТУРА КОМП'ЮТЕРІВ
Викладач	Смірнов Володимир Вікторович, доцент, к.т.н.
Контактний телефон	(0522)39-05-75
E-mail:	swckntu@rambler.ru
Консультації	за встановленим графіком

2. Анотація до дисципліни

Дисципліна «Архітектура комп'ютерів» викладається відповідно до навчального плану підготовки бакалаврів спеціальності: 123 «Комп'ютерна інженерія», спеціалізації: «Комп'ютерні системи та мережі»

Дисципліна відноситься до нормативних.

3. Мета і завдання дисципліни

Мета вивчення дисципліни полягає у підготовці фахівців до ефективного засвоєння базових знань про роботу та особливості обміну інформацією між компонентами комп'ютерної техніки, надбанні ґрунтовних знань з архітектури комп'ютера та набутті вмінь з розробки системного (низькорівневого) програмного забезпечення, розв'язку інженерних задач.

Завдання навчальної дисципліни – формування у студентів знань з архітектури комп'ютерів і навичок з розробки низькорівневого програмного забезпечення (на апаратному рівні) комп'ютерної техніки та її компонентів.

4. Формат дисципліни

Для денної форми навчання:

Викладання курсу передбачає для засвоєння дисципліни традиційні лекційні заняття із застосуванням електронних презентацій, поєднуючи із лабораторними роботами.

Формат очний (offline / Face to face)

5. Результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студент повинен:

знати: архітектуру комп'ютера IBM PC, його основні складові; схему утворення системного часу в IBM PC, принцип і програмування таймера ОС (BIOS); призначення, архітектуру, режими роботи, регістри каналів, порти доступу, алгоритм програмування інтерваного таймера; призначення, архітектуру, принципи функціонування, порти доступу, алгоритм програмування годинника реального часу (RTC) та CMOS-пам'яті; суть принципа відкритості комп'ютерної системи; призначення системи переривань на платі IBM PC, архітектуру, принципи функціонування, команди ініціалізації й операції, порти доступу, алгоритм програмування контролера переривань; суть і призначення послідовного інтерфейсу передачі даних, його особливості, недоліки, переваги, галузі застосування; архітектуру, принципи функціонування, порти доступу, алгоритм програмування СОМ-порту; суть і призначення прямого доступу до пам'яті, архітектуру, принципи функціонування, регістри, порти доступу, алгоритм програмування контролера прямого доступу до пам'яті (DMA) на платі IBM PC XT / AT; принципи керування пам'яттю комп'ютера, сегментації та сторінкової організації пам'яті ПК

вміти: програмувати контролер переривань, інтервальний таймер, годинник реального часу, таймер операційної системи, контролер прямого доступу до пам'яті, порт послідовної передачі даних; вирішувати інженерні та системні задачі за допомогою персонального комп'ютера; розробляти системне (низькорівневе) програмне забезпечення.

набути соціальних навичок (soft-skills):

- здійснювати професійну комунікацію;
- ефективно пояснювати і презентувати матеріал;
- взаємодіяти в проектній діяльності.

6. Обсяг дисципліни

Вид заняття	Кількість годин	
	семестр 5	семестр 6
лекції	28	28
лабораторні роботи	28	28
самостійна робота	64	64
курсний проект	-	+
Всього	120	180

7. Ознаки дисципліни

Рік викладання	Курс (рік навчання)	Семестр	Спеціальність	Кількість кредитів / годин	Кількість змістових модулів	Вид підсумкового контролю	Нормативна / вибіркова
2020-2021	3	5, 6	Спеціальність: 123 «Комп'ютерна інженерія» Спеціалізація: «Комп'ютерні системи та мережі»	300 / 10	семестр 5 – 2 семестр 6 – 2	5-й семестр – залік, 6-й семестр – екзамен, курсовий проект.	Нормативна дисципліна

8. Пререквізити

Ефективність засвоєння змісту дисципліни «Архітектура комп'ютерів» значно підвищиться, якщо студент попередньо опанував матеріал таких дисциплін як:

- основи комп'ютерних технологій (CS50);
- базові методології та технології програмування;
- програмне забезпечення управляючих мікро-ЕОМ;
- об'єктно-орієнтоване програмування;
- інженерія програмного забезпечення;
- алгоритми та структури даних;
- програмування мікроконтролерних систем;
- мультиплатформені мови програмування;
- системне програмування;
- інженерія програмного забезпечення.

9. Технічне і програмне забезпечення / обладнання

У період сесії бажано мати мобільний пристрій (телефон) для оперативної комунікації з адміністрацією та викладачами з приводу проведення занять та консультацій.

У міжсесійний період комп'ютерну техніку для виконання лабораторних робіт (з виходом у глобальну мережу) та оргтехніку для комунікації з адміністрацією, викладачами та підготовки (друку) лабораторних робіт, рефератів і самостійних робіт.

10. Політика дисципліни

Академічна доброчесність:

Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

Відвідування занять:

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають лекції і лабораторні роботи курсу.

Пропущені заняття повинні бути відпрацьовані не пізніше, ніж за тиждень до залікової сесії.

Поведінка на заняттях:

Недопустимість: запізнь на заняття, списування та плагіат, несвоєчасне виконання поставленого завдання.

При організації освітнього процесу в Центральукраїнському національному технічному університеті студенти, викладачі та адміністрація діють відповідно до:

- Положення про організацію освітнього процесу;
- Положення про організацію вивчення навчальних дисциплін вільного вибору;
- Положення про рубіжний контроль успішності і сесійну атестацію студентів ЦНТУ;
- Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

11. Навчально - методична карта дисципліни

Тема, основні питання (розкривають зміст і є орієнтирами для підготовки до модульного і підсумкового контролю)	Форма діяльності (заняття) /формат	Матеріали	Література, інформаційні ресурси	Завдання, години
СЕМЕСТР 5 ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 . СИСТЕМНИЙ ТА РЕАЛЬНИЙ ЧАС В ІВМ РС				
Тема 1. Вступ до архітектури комп'ютерів. Системний та реальний час комп'ютерів ІВМ РС.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbu.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 1: Використання системного програмування в реальному режимі роботи центрального процесора для визначення конфігурації ПК ІВМ РС

Тема 2. Інтервальний таймер.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 2: Програмування інтервального таймера в комп'ютері IBM PC
Тема 3. Годинник реального часу (RTC) та таймер операційної системи (таймер ОС)	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 3: Програмування годинника реального часу (RTC) в комп'ютері IBM PC
СИСТЕМА ПЕРЕРИВАНЬ В КОМП'ЮТЕРІ IBM PC				
Тема 1. Контролер переривань в комп'ютері IBM PC XT / AT.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 4: Програмування контролера переривань
Тема 2. Переривання та їх обробка.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ПОСЛІДОВНИЙ ІНТЕРФЕЙС ПЕРЕДАЧІ ДАНИХ				
Тема 1. Введення/виведення інформації комп'ютера.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал
Тема 2. Програмований порт послідовної передачі даних (COM-порт).	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 5: Програмування послідовного порту передачі даних

Тема 3. Підтримка COM-порту засобами операційної системи та BIOS.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuuv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 6: Контролер прямого доступу до пам'яті
СЕМЕСТР 6				
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 . КОНТРОЛЕР ПРЯМОГО ДОСТУПУ ДО ПАМ'ЯТІ				
Тема 1. Організація прямого доступу до пам'яті в IBM PC.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuuv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 1: Дескриптори і таблиці глобальних дескрипторів
Тема 2. Контролер прямого доступу до пам'яті (DMA) в ПК IBM PC та його програмування.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuuv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 2: Програмування текстової відеопам'яті у захищеному режимі
ОРГАНІЗАЦІЯ ПАМ'ЯТІ КОМП'ЮТЕРА				
Тема 1. Сегментація та сторінкова організація пам'яті.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuuv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 3: Програмування режимів EGA та VGA відеоадаптерів

Тема 2. Керування пам'яттю у реальному та захищеному режимах адресації.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 4: Програмування клавіатури
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6. ОРГАНІЗАЦІЯ ВВЕДЕННЯ-ВИВЕДЕННЯ ДАНИХ				
Тема 1. Введення даних в комп'ютер. Клавіатура та її програмування.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 5: Програмування режимів принтера. Засоби BIOS для роботи з принтером
Тема 2. Виведення текстових даних на монітор комп'ютера. Відеопам'ять та її програмування.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал Виконати лабораторну роботу № 6: Друкування в графічному режимі
Тема 3. Виведення текстових та графічних даних на друк. Принтер та його програмування.	Лекція / <i>Face to face</i>	Презентація	http://www.nbuiv.gov.ua/	Самостійно опрацювати теоретичний матеріал

12. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма підсумкового контролю: 5-й семестр – залік, 6-й семестр – екзамен, курсовий проект.

Контроль знань і умінь студентів (поточний і підсумковий) з дисципліни «Архітектура комп'ютерів» здійснюється згідно з кредитною трансферно-накопичувальною системою організації навчального процесу. Рейтинг студента із засвоєння дисципліни визначається за 100 бальною шкалою. Він складається з рейтингу з навчальної роботи, і рейтингу з атестації (5-й семестр – залік, 6-й семестр – екзамен, курсовий проект.).

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання.

Еквівалент оцінки в балах для кожної окремої теми може бути різний, загальну суму балів за тему визначено в навчально-методичній карті. Розподіл балів між видами занять (лекції, лабораторні роботи, самостійна робота) можливий шляхом спільного прийняття рішення викладача і студентів на першому занятті:

оцінку «відмінно» / «зараховано» (90-100 балів, А) заслуговує студент, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;
- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;
- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;
- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» / «зараховано» (82-89 балів, В) – заслуговує студент, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;
- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;
- під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» / «зараховано» (74-81 бал, С) заслуговує студент, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені / заліку з певною кількістю помилок;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність;
- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» / «зараховано» (64-73 бали, D) – заслуговує студент, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;
- виконує завдання, але при рішенні допускає значну кількість помилок;
- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;
- допускає на заняттях чи екзамені / заліку помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» / «зараховано» (60-63 бали, E) – заслуговує студент, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» / «не зараховано з можливістю повторного складання» (35-59 балів, FX) – виставляється студенту, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінку «незадовільно» / «не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» (35 балів, F) – виставляється студенту, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;
- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою;
- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

Підсумкова (загальна оцінка) курсу навчальної дисципліни. Є сумою рейтингових оцінок (балів), одержаних за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточне та підсумкове тестування рівня засвоєності теоретичного матеріалу під час аудиторних занять та самостійної роботи (модульний контроль); оцінка (бали) за виконання лабораторних робіт. Підсумкова оцінка виставляється після повного вивчення навчальної дисципліни, яка виводиться як сума проміжних оцінок за змістові модулі.

13. Рекомендована література

Методичне забезпечення

1. Методичні вказівки до виконання лабораторних робіт з дисципліни “Архітектура комп’ютера” для студентів денної форми навчання за напрямом підготовки 6.050102 “Комп’ютерна інженерія” / Укл.: В.В. Сидоренко, О.П. Доренський — Кіровоград: КНТУ, 2013. - 30 с.

2. Архітектура комп’ютера: Методичні вказівки до курсового проектування для студентів денної та заочної форми навчання за напрямом підготовки 6.050102 “Комп’ютерна інженерія” / Укл.: В.В. Сидоренко, О.П. Доренський - Кіровоград: КНТУ, 2013. - 52 с.

3. Методичні вказівки до самостійної роботи студента з дисципліни “Архітектура комп’ютера” для студентів заочної (дистанційної) форми навчання за напрямом підготовки 6.050102 “Комп’ютерна інженерія” / Укл.: В.В. Сидоренко, О.П. Доренський - Кіровоград: КНТУ, 2013. - 18 с.

4. Методичні вказівки до самостійної роботи студента з дисципліни “Архітектура комп’ютера” для студентів денної форми навчання за напрямом підготовки 6.050102 “Комп’ютерна інженерія” / Укл.: В.В. Сидоренко, О.П. Доренський - Кіровоград: КНТУ, 2013. - 20 с.

Література

Базова

1. Гуржій А.М., Коряк С.Ф., Самсонов В.В., Склярів О.Я. Архітектура, принципи функціонування та керування ресурсами IBM PC: Навчальний посібник. – Х.: ТОВ “Компанія СМІТ”, 2003. – 511 с.

2. Мельник А.О. “Архітектура комп’ютера”. Наукове видання. – Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2008. – 470 с.

3. Голенкова Ж.К. Руководство по архитектуре IBM PC AT. / Голенкова Ж.К., Заблоцкий А.В., Мархасин Н.Л, Порошин С.С., Цесин Б.В., Шугаев А.Н. – Минск: “Консул”, 1992. – 949 с.

4. Якименко Ю.С. Мікропроцесорна техніка. Підручник / Ю.С. Якименко, Т.О. Терещенко. 2-ге вид., переробл. та доповн. – К.: ІВЦ “Видавництво “Політехніка”; “Кондор”, 2004. – 440 с.

5. Уилкинсон Б. “Основы проектирования цифровых схем”.: Пер.с англ. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2004. – 320 с.

6. Іщеряков С.М. Компютерна схемотехніка: Навчально-методичний посібник. /Частина 1/ – Івано-Франківськ: Видавництво ІМЕ, 2004. – 100 с.
7. Таненбаум Э.С. Архитектура компьютера. 5-е изд. – Спб.: Изд-во “Питер”, 2006. – 848 с.
8. Фролов А., Фролов Г. Аппаратное обеспечение IBM PC. / т. 2, книга 1. – М.: Диалог-МИФИ, 1992. – 208 с.
9. Майоров В.Г., Гаврилов А.И. Практический курс программирования микропроцессорных систем. – М.: “Машиностроение”, 1989. – 263 с.
10. Архітектура ЕОМ: Методичні вказівки до курсового проектування для студентів денної та заочної форми навчання за напрямом підготовки 6.050102 “Комп’ютерна інженерія” / Укл.: В.В. Сидоренко, О.П. Дуренський - Кіровоград: Вид-во “КОД”, 2010. - 52 с.

Допоміжна

1. Фролов А., Фролов Г. Аппаратное обеспечение IBM PC. / т. 2, книга 2. – М.: Диалог-МИФИ, 1992. – 200 с.
2. Хмелевский И.В., Битюцкий В.П. Организация ЭВМ и систем. Однопроцессорные ЭВМ. Часть 3.: Конспект лекций / 2-е изд., испр. и допол. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2005. 100 с.
3. Журден Р. Справочник программиста на персональном компьютере фирмы IBM. – М.: “Радио и связь”, 1992. – 356 с.
4. Нортон П. Программно-аппаратная организация компьютера IBM PC. Пер. с англ. Писарев С.Е. – К.: 1987. – 200 с.
5. Пей А. Сопряжение ПК с внешними устройствами. Пер. с англ. – М.: Изд-во “ДМК”, 2003. – 316 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>.
2. Державна науково-технічна бібліотека України. – Режим доступу: <http://gntb.gov.ua/ua/>.
3. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника. – Режим доступу: <http://www.library.lviv.ua/>.
4. Національна парламентська бібліотека України. – Режим доступу: <http://www.nplu.kiev.ua/>.
5. Одеська державна наукова бібліотека ім. М. Горького. – Режим доступу: <http://www.ognb.odessa.ua/>.
6. Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка. – Режим доступу: <http://korolenko.kharkov.com/>.